

**QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY
TA'MINOTINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI**

prof. **Omanov Rustam**

Qarshi davlat texnika universiteti

ORCID: 0000-0002-4235-884X

omanov@kstu.uz

Rahimov Sardor

Qarshi davlat texnika universiteti

ORCID: 0009-0000-9107-6200

max0088.sr@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada kichik biznesning moliyaviy ehtiyojlarini qondirishning iqtisodiy mexanizmini fazoviy va mintaqaviy iqtisodiyot nuqtai nazaridan optimallashtirishning nazariy, metodologik va amaliy jihatlari ko'rib chiqiladi. Qashqadaryo viloyati va O'zbekiston Respublikasi bo'yicha 2022–2024 yillardagi rasmiy statistik ma'lumotlardan foydalangan holda, kichik biznesning bandlik dinamikasi va uning umumiy mintaqaviy bandlik tuzilmasidagi ulushi chuqur qiyosiy tahlil qilindi. Ekonometrik juft chiziqli regressiya modeli aniqlandi va tasdiqlandi, bu sektorning inson resurslari salohiyatining kengayishi va uning mahalliy mehnat bozoridagi tarkibiy ustunligi o'rtasidagi muhim bog'liqlikni ko'rsatadi ($R^2 = 0.934$). Mintaqaviy bandlikda kichik biznesning juda yuqori ulushi (78,7% gacha) keng kreditlash usullaridan progressiv moliyaviy muhandislikka o'tishni talab qilishi asoslanadi. Kichik biznes uchun mezo darajasida moliyaviy va kredit yordamini rivojlantirish uchun kontseptual asos taklif qilingan, jumladan, kafolat fondlari, sindikatlashtirilgan mikromoliyalashtirish va davlat-xususiy investitsiya hamkorligi mexanizmlari.

Kalit so'zlar: kichik biznes, iqtisodiy qo'llab-quvvatlash, moliyaviy ehtiyojlar, mintaqaviy bandlik, ekonometrik model, moliyaviy muhandislik.

**ПУТИ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ МАЛОГО БИЗНЕСА В
КАШКАДАРЬНСКОЙ ОБЛАСТИ**

проф. **Оманов Рустам**

Каршинский государственный технический университет

Рахимов Сардор

Каршинский государственный технический университет

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические, методологические и практические аспекты оптимизации экономического механизма удовлетворения финансовых потребностей малого бизнеса с точки зрения пространственной и региональной экономики. На основе официальных статистических данных по Кашкадарьинской области и Республике Узбекистан за 2022–2024 годы проведен углубленный сравнительный анализ динамики занятости малого бизнеса и его доли в общей региональной структуре занятости. Выявлена и валидирована эконометрическая модель двойной линейной регрессии, которая указывает на значимую взаимосвязь между расширением кадрового потенциала сектора и его структурным преимуществом на местном рынке труда ($R^2 = 0,934$). Очень высокая доля малого бизнеса в региональной занятости (до 78,7%) оправдана необходимостью перехода от широких методов кредитования к прогрессивному финансовому инжинирингу. Предлагается концептуальная основа для развития финансовой и кредитной поддержки малого бизнеса на мезоуровне, включая гарантийные фонды, синдицированное микрофинансирование и механизмы государственно-частного инвестиционного партнерства.

Ключевые слова: малый бизнес, экономическая поддержка, финансовые потребности, региональная занятость, эконометрическая модель, финансовое проектирование.

WAYS TO DEVELOP THE ECONOMIC SUPPORT OF SMALL BUSINESSES IN THE KASHKADARYA REGION

prof. **Omanov Rustam**
Karshi State Technical University
Rahimov Sardor
Karshi State Technical University

Abstract. This article considers the theoretical, methodological and practical aspects of optimizing the economic mechanism for meeting the financial needs of small businesses from the perspective of spatial and regional economics. Using official statistical data for the Kashkadarya region and the Republic of Uzbekistan for 2022–2024, an in-depth comparative analysis of the employment dynamics of small businesses and their share in the overall regional employment structure was conducted. An econometric double linear regression model was identified and validated, which indicates a significant relationship between the expansion of the human resource potential of the sector and its structural advantage in the local labor market ($R^2 = 0.934$). The very high share of small businesses in regional employment (up to 78.7%) is justified by the need to move from broad lending methods to progressive financial engineering. A conceptual framework is proposed for the development of financial and credit support for small businesses at the meso level, including guarantee funds, syndicated microfinance and public-private investment partnership mechanisms.

Keywords: small business, economic support, financial needs, regional employment, econometric model, financial engineering.

Kirish.

Zamonaviy O'zbekistonda institutsional o'zgarishlar sharoitida barqaror va muvozanatli mintaqaviy iqtisodiy o'sishni ta'minlash kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sektorining samarali faoliyati bilan ob'ektiv ravishda oldindan belgilanadi. Kichik biznes mahalliy bozorni diversifikatsiya qilishning asosiy omili bo'lib, iste'molchilar talabini qondiradi, pastdan yuqoriga qarab innovatsiyalarni rag'batlantiradi va muhim ijtimoiy-iqtisodiy funktsiyani - ortiqcha ishchi kuchini o'zlashtiradi va aholi uchun asosiy daromad yaratadi. Qashqadaryo viloyati kabi aniq demografik xususiyatlarga, yuqori tabiiy aholi o'sishi darajasiga va tarixan shakllangan agrar-sanoat ishlab chiqarish nisbatlariga ega bo'lgan makromintaqalarda kichik biznesning roli beqiyosdir.

Biroq, keng ko'lamli tartibga solish yumshatilishi va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash dasturlariga qaramay, kichik biznesni sifat jihatidan miqyoslashdagi asosiy to'siq ularning moliyaviy ehtiyojlarini qondirish uchun mavjud iqtisodiy mexanizmning samarasizligi bo'lib qolmoqda. Kredit bozoridagi axborot assimetriyasi, tijorat banklarining yuqori garov talablari, uzoq muddatli investitsiya resurslarining yetishmasligi va muqobil bank bo'lmagan mikromoliya institutlarining rivojlanmaganligi mahalliy tadbirkorlar orasida surunkali investitsiyalarning yetishmasligini keltirib chiqarmoqda. Bu sektorning rivojlanish nisbatlarini ilmiy jihatdan qayta ko'rib chiqishni va mezo-iqtisodiy darajada kichik biznesni moliyalashtirishning sifat jihatidan yangi, diversifikatsiyalangan usullarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Ushbu maqolaning ilmiy ahamiyati Qashqadaryo viloyatidagi kichik biznes dinamikasini 2022–2024 yillardagi milliy tendentsiyalar bilan taqqoslab, tizimli tarkibiy va ekonometrik tahlil qilishda yotadi. Biz tadbirkorlik sektorining miqdoriy kengayishining mahalliy mehnat bozoridagi sifat o'zgarishlariga ta'sirini rasmiy baholashni taklif qilamiz, bu esa mintaqaviy moliyaviy siyosatni modernizatsiya qilish yo'nalishlarini ilmiy asoslash imkonini beradi.

Adabiyotlar sharhi.

Tadbirkorlik faoliyatini va kichik o'rta biznes iqtisodiyoti, qo'llab-quvvatlashi va xavflarini o'rganishga katta hissa qo'shgan olimlardan, xususan G'arb olimlar an'anaviy ravishda tadbirkorlik nazariyasining evolyutsiyasi, kichik firmalarning innovatsion salohiyati va ularning tarmoqlariga e'tibor qaratadilar. Xususan David va boshqalar (2016) ilmiy ishlarida ushbu sohada eng ko'p iqtibos keltirilgan yevropalik professorlardan biri bo'lishdi. Ular kichik biznes uchun davlat siyosatining asoslarini va ularning o'sishiga to'sqinlik qiluvchi omillarni shakllantirgan. Makroiqtisodiy omillar va o'zini o'zi ish bilan ta'minlash dinamikasini, shuningdek, tsiklik iqtisodiy tebranishlar kichik firmalarning omon qolishiga qanday ta'sir qilishini o'rgangan. Yevropa mamlakatlarida kichik biznesning rivojlanish darajasi va YaIM o'sish sur'atlari o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlikni ko'rsatib berishgan.

MDH olimlari ham bu izlanishga o'z hissalarini qo'shgan, jumladan Rossiyalik olimlar ko'pincha institutsional muhit, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash infratuzilmasi, inqiroz davrida moliyaviy barqarorlik va mintaqaviy rivojlanish xususiyatlariga e'tibor qaratadilar.

Ulardan Gorfinkel va boshqalar (2016) ilmiy ishlarida Transformatsion iqtisodiyotda kichik biznes funktsiyalarining keng qamrovli tasnifi va uni tashkil etish tamoyillarini ishlab chiqdi, kichik biznes faoliyatidagi xatarlarni va ularni boshqarish metodologiyasini chuqur o'rganishdi, kichik biznesning institutsional va sotsiologik tahlilini taqdim etdi, "majburiy" va "ixtiyoriy" tadbirkorlik tushunchalarini farqladi.

Milliy O'zbekiston olimlarimiz o'zining tadqiqot yo'nalishida iqtisodiy modernizatsiya, kichik biznes orqali ishsizlikni kamaytirish, raqamlashtirish jarayonlari, ayniqsa mintaqalar bo'yicha va moliyaviy va kreditni qo'llab-quvvatlash mexanizmlariga yo'naltirilgan. Olimlarimizdan

Abduraxmonov va boshqalar (2019) ilmiy ishlarida mintaqalarda shu jumladan Qashqadaryo va boshqa mintaqalarda, kichik biznesning uy xo'jaliklari daromadlarini oshirish va bandlikni ta'minlashdagi rolini asoslagan, Oilaviy tadbirkorlikni o'rganish, uni diversifikatsiya qilish mexanizmlari va kichik va o'rta biznesning institutsional barqarorligini oshirishga ixtisoslashgan, elektron hisobot tizimlari va onlayn platformalarning joriy etilishi ta'sirida kichik va o'rta biznesning o'zgarishini o'rgangan. mamlakatda venchur kapitalni moliyalashtirish va kichik innovatsion korxonalarni yaratishni tahlil qilishgan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot metodologiyasi tizimli makroiqtisodiy tahlil, mezoiktisodiy nazariya va amaliy ekonometrika tamoyillariga asoslangan. Ish O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi va Qashqadaryo viloyati bosh statistika boshqarmasining 2022–2024 yillar uchun tuzilgan rasmiy statistik panellariga asoslangan.

Tadqiqotda ikkita asosiy ko'rsatkichning o'sish sur'atlarini taqqoslash uchun analitik koeffitsient usuli qo'llaniladi: kichik biznesning umumiy bandlikdagi ulushi (ulush, %) va sektorda band bo'lganlarning mutlaq soni (bandlar, ming kishi). Kichik biznesning tarkibiy roli ularning jismoniy kengayish ko'lamini bilan qat'iy belgilanadi degan gipotezani matematik tasdiqlash uchun muallif quyidagi turdagi bitta faktorli ekonometrik regressiya modelini yaratdi:

$$\text{Share}t = \alpha_0 + \alpha_1 \times \text{Employed}t + \mu t \quad (1)$$

Bu yerda

α_0 - ixtiyoriy ko'rsatkich,

α_1 - sezgirlik koeffitsienti,

μt - tasodifiy xato.

Model parametrlari klassik eng kichik kvadratlar usuli yordamida hisoblab chiqildi. Tekshirish R^2 determinatsiya koeffitsienti yordamida amalga oshirildi, bu bizga

o'rganilayotgan moliyaviy-iqtisodiy masshtablash omili ta'sirida natija o'zgaruvchisida tushuntirilgan dispersiyaning ulushini baholash imkonini beradi.

Tahlil va natijalar muhikamasi.

Qashqadaryo viloyatidagi kichik biznesning ko'lami va ulushini O'zbekiston Respublikasining makroiqtisodiy ko'rsatkichlari bilan taqqoslaganda tavsiflovchi umumlashtirilgan empirik ko'rsatkichlar 1-jadvalda tizimlashtirilgan.

1-jadval.

Qashqadaryo viloyati va O'zbekiston Respublikasida kichik biznes bandligi dinamikasining qiyosiy tahlili (2022-2024) (%)

№	Hudud	2022 y	2023y	2024y
1	Qashqadaryo	78,2	78,1	78,7
	O'zbekiston bo'yicha	73,9	74	74,5

1-jadvaldagi ma'lumotlarning gorizontall tahlili biznes sektorining mutlaq parametrlarida barqaror, keng ko'lamli o'sishni ko'rsatadi. Tadqiqot davrida Qashqadaryo viloyatida kichik biznesda band bo'lganlar soni 943800 dan 1020100 gacha o'sdi, bu 76300 ish o'rni yoki 8,08% ga sof o'sishni anglatadi. Mamlakat bo'yicha o'sish 497600 kishini tashkil etdi.

2-jadval.

Qashqadaryo viloyati va O'zbekiston Respublikasida kichik biznes bandligi dinamikasining qiyosiy tahlili (2022-2024) (ming kishi)

№	Hudud	2022 y	2023y	2024y
1	Qashqadaryo	943,8	952,4	1020,1
	O'zbekiston bo'yicha	10131,1	10373,3	10628,7

Ushbu jadvaldagi ulush ishtiroki ko'rsatkichi o'ziga xos mezo-iqtisodiy kontekstni aks ettiradi. Qashqadaryo viloyatida kichik biznesning bandlikdagi ulushi doimiy ravishda yuqori bo'lib qolmoqda - 2024-yilda 78,7%, bu milliy o'rtacha ko'rsatkichdan (74,5%) sezilarli darajada yuqori. Regressiya parametrlarining OLS bahosidan foydalanib, quyidagi qo'llaniladigan munosabatlar tenglamasi olindi:

$$\text{Share} = 71.1058 + 0.00743 * \text{Employed} \quad (2)$$

Ushbu model uchun determinatsiya koeffitsienti $R^2 = 0.9343$ ni tashkil etdi.

Bu ekonometrik jihatdan mintaqaviy iqtisodiy tuzilmadagi kichik biznes ulushining o'zgarishining 93.43% bandlikning jismoniy kengayishi bilan belgilanishini isbotlaydi, bu esa sektorning ulkan salohiyati va Qashqadaryo viloyati uchun tarkibiy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Olingan koeffitsientlar va ekonometrik modellashtirish natijalari mintaqada kichik biznesni moliyalashtirishning mohiyatini tanqidiy ilmiy muhokama qilish uchun imkoniyatlar ochadi. Mintaqadagi ish bilan band aholining deyarli 79% (umumiy mehnat bozorida 1 milliondan ortiq kishi) o'z daromadlarini kichik biznes orqali olishi mintaqaviy iqtisodiy barqarorlikning ushbu sektorning hayotiylikiga juda bog'liqligini ko'rsatadi. Qashqadaryodagi kichik biznes samarali ravishda jamiyatning asosiy stabilizatori bo'lib xizmat qiladi.

Biroq, bu tarkibiy ulush chuqur mezo-iqtisodiy xavflarni yashiradi. Mintaqaning mavjud bank tizimi asosan yirik sanoat klasterlariga xizmat ko'rsatishga qaratilgan, millionlab odamlardan iborat kichik biznes sektori esa qattiq qo'shimcha to'siqlarga duch kelmoqda.

An'anaviy kredit liniyalari bandlik o'sishiga yetib bormayapti (ikki yil ichida +76,3 ming kishi). Bu bizneslar ishchi kuchini kengaytirayotgan, ammo texnologik jihatdan yetarlicha kapitallashtirilmagan vaziyatni yaratadi. $\alpha_1 = 0,00743$ model koeffitsienti shuni ko'rsatadiki, har 100000 kishiga to'g'ri keladigan bandlikning oshishi iqtisodiyotdagi sektor ulushini 0,74 foiz punktidan kamroqqa oshiradi, bu esa asosiy vositalarni modernizatsiya qilish uchun moliyaviy resurslarning yetishmasligi tufayli mehnat unumdorligining pasayishini ko'rsatadi. Natijada, qisqa muddatli tijorat kreditlari hajmini shunchaki ko'paytirishning an'anaviy yo'li o'z

samaradorligini tugatdi. Moliyaviy ehtiyojlar uchun moliyaviy yordamni rivojlantirish institutsional moliyaviy muhandislik orqali amalga oshirilishi kerak.

Xulosa.

Tadqiqot Qashqadaryo viloyatidagi kichik biznes mintaqaviy iqtisodiyotning asosini tashkil etishini, band aholining 78,7 foizini ish bilan ta'minlashini tasdiqlaydi ($R^2 = 93,4\%$). Ushbu ulkan sektorni keng ko'lamli omon qolish bosqichidan intensiv texnologik o'sish bosqichiga o'tkazish uning moliyaviy ehtiyojlarini qondirish uchun iqtisodiy mexanizmni tubdan modernizatsiya qilishni talab qiladi. Muallif quyidagi tizimli mezo-iqtisodiy vositalar moliyaviy qo'llab-quvvatlashni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari deb hisoblaydi:

- Qashqadaryo viloyati hokimligi qoshida Mintaqaviy kafolat jamg'armasini tashkil etish – tijorat banklari uchun garov to'sig'ini kamaytirish maqsadida yetarli garovga ega bo'lmagan kichik biznes sub'ektlariga kreditlar bo'yicha mahalliy yordamchi kafolatlar berish.

- Sindikatlashgan mikromoliyalashtirish va kredit hamkorlik institutlarini rivojlantirish – sektorning ichki bo'sh pul mablag'larini tezda to'plash va ularni bank talablariga rioya qilishning ortiqcha byurokratik xarajatlarisiz taqsimlashga qodir tadbirkorlar uchun mahalliy o'zaro kredit jamiyatlarini yaratishni qonuniylashtirish va qo'llab-quvvatlash.

- Mintaqaviy davlat-xususiy venchur investitsiya platformasini ishga tushirish – qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash va IT xizmatlari sohalaridagi startap loyihalari va kichik biznesni mahalliy byudjetdan birgalikda moliyalashtirish, bu biznesning qarz yukini kamaytiradi va makromintaqada to'g'ridan-to'g'ri xususiy investitsiyalarni rag'batlantiradi.

Adabiyotlar/Lumepamypa/References:

David J. Storey(2010) . «Small Business and Entrepreneurship». Financial Times Prentice Hall. New-York. P-550.

David J. Storey.(2016) «Understanding the Small Business Sector».1st edition, London. P-280.

Farmonovich, Omanov Rustam. "Understanding Financial Performance: Key Metrics AND How to Calculate Them." European Journal of Business Startups and Open Society 4.3: 330-333.

Omanov Rustam Farmonovich.(2026) O'zbekistonda islom banklarini rivojlantirishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni // Development of science. Yanvar №1, Volume 6, ISSN:3030-3907, 279-285 bet.

Omanov Rustam Farmonovich. (2025) O'zbekistonda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda bank tizimini o'rni// Science and education in agriculture. September №9, Volume 9, Issue 9, ISSN:3030-3222, 126-130 bet.

Omanov Rustam Farmonovich. (2025) Raqamli moliya xizmatlarining rivojlanishi va uning iqtisodiyotga ta'siri // Science and education in agriculture. September №9, Volume 9, Issue 9, ISSN:3030-3222, 141-145 bet.

Roy Thurik, Martin Carree. (2003) «The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth» Kiuwer Academic Publisher. Dordrecht, The Netherlands. P-471.

Абдуллаева Д.Б. «Роль цифровых технологий в повышении эффективности малого бизнеса в Узбекистане»// Инновационная экономика, Журнал. Карши. Т-2, №2, с-185-190.

Абдурахманов Каландар Ходжаевич, (2019) «Экономика труда» ФГБОУ ВО РЭУ им.Г.В.Плеханова Москва. С-335.

Вахабов А. В. (2024) Региональная экономика и механизмы финансовой поддержки малого предпринимательства в Узбекистане. — Ташкент: Экономика, — 280 с.

Горфинкель Владимир Яковлевич (2016) «Экономика фирмы». Москва: Издательство Юрайт, — 485 с.

Горфинкель Владимир Яковлевич,(2010) «Малое предпринимательство: организация, управление, обеспечение», ИНФРА-М. Москва. . С-347.

Лануста Михаил Григорьевич, (2026) «Предпринимательство», ИНФРА-М. Москва. С-385.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2025) Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi.

оциология предпринимательства», Изд-во ГУ ВШЭ. Москва. . С-386.

Шадиева Гулнора Мардиевна, (2025) «Развитие малого бизнеса в Узбекистане: стратегии поддержки и перспективы роста»// Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil. Jurnal. Yanvar. №1, p- 493-500